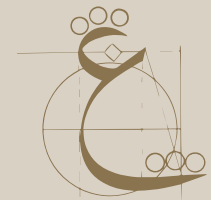
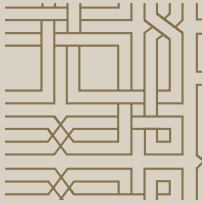

kadim

SAYI / ISSUE 3 • NİSAN / APRIL 2022

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

Double-blind peer-reviewed open-access academic journal published semiannually (April and October) in the fields of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 3 • NİSAN | APRIL 2022

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, Fen-Edebiyat Fakültesi, C Blok, Ofis: 113,
Serdivan/Sakarya (Turkey) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu/Fatih/İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • NİSAN | APRIL 2022

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracacağı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

Dergi Park

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi

MİSAFİR EDİTÖR
GUEST EDITOR

Fatih BOZKURT | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Kerim İlker BULUNUR | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Miraç TOSUN | Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi
Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ
TURKISH LANGUAGE EDITOR

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | Sakarya Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ EDİTÖRÜ
LAYOUT EDITOR

Hasan Hüseyin CAN | İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)

SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
SOCIAL MEDIA EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Şakul, Kahraman.
II. Viyana Kuşatması:
Yedi Başlı Ejderin Fendi.

İSTANBUL: TİMAŞ
YAYINLARI, 2021. 560 SAYFA.
ISBN: 9786050835663.

ÖZGÜR KOLÇAK*

ÖZ ABSTRACT

Bu yazı, Kahraman Şakul'un Osmanlı'nın 1683 yılında Viyana'yı kuşatmasını ele alan *II. Viyana Kuşatması: Yedi Başlı Ejderin Fendi* adlı eserini tahlil etmektedir. Yazı boyunca kitabın bölümleri muhteva bakımından tanıtılmakta, yazarın konusunu irdelerken başvurduğu araştırma yöntemleri değerlendirilmektedir. Kitap Türkçede II. Viyana Kuşatması üzerine yazılan en kapsamlı eser olmasının yanında, görsel içeriğinin zenginliği, yerli ve yabancı kaynakların karşılaştırmalı kullanımı ve akıcı üslubuyla da dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Tarih, Viyana Kuşatması, Köprülüler, Osmanlı İmparatorluğu, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa.

This paper reviews Kahraman Şakul's *II. Viyana Kuşatması: Yedi Başlı Ejderin Fendi* on the second Ottoman siege of Vienna in 1683. It surveys the contents of the book and attempts to analyze the author's research methods. The book is the most comprehensive work in Turkish on the subject and stands out for its rich visual material, comparative use of Ottoman and Western sources, and fluent writing style.

Keywords: Military History, Siege of Vienna, Köprülüs, Ottoman Empire, Merzifonlu Kara Mustafa Pasha.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi | Article Type: Book Review

Geliş Tarihi: 3 Mart 2022 | Date Received: 3 March 2022

Kabul Tarihi: 3 Nisan 2022 | Date Accepted: 3 April 2022

ATIF | CITATION

Kolçak, Özgür. "Şakul, Kahraman. II. Viyana Kuşatması. Yedi Başlı Ejderin Fendi". *Kadim* 3 (Nisan 2022), 243-246.
doi.org/10.54462/kadim.1082177

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü, ozkolcak@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2607-5225.

Osmanlı tarihçiliği, bazen aksini düşündürse de uzman araştırmacı ve tarih meraklılarının yokluğunu çektiği sultan, vezir ve sefer monografilerine halen şiddetle ihtiyaç duyuyor. Kahraman Şakul, bu kitabıyla tarihçilik külliyyatımızın önemli eksiklerinden birini tamamlamak için kolları sıvamış. *Yedi Başlı Ejderin Fendi*, 17. yüzyıl Osmanlı kuşatma savaşlarının temel dinamik ve niteliklerini tespit etmeye yönelik geniş çaplı bir araştırma projesinin mahsulü. Dr. Şakul, aynı proje kapsamında 1663 Uyvar ve 1672 Kamanıçe kuşatmalarına dair bulgularını çok kısa süre önce (2021 sonlarında) yayımladı.¹ Bu bağlamda kitaba, erken modern Osmanlı harp mekanizmasının kuşatma muharebelerini yürütürken uyguladığı lojistik ve taktiksel hamlelerin bütününe çözümlmeyi hedefleyen şumullü bir girişimin ana parçalarından biri gözüyle bakmakta fayda var.

K. Şakul, “Önsöz”de (s. 11-19) kitabının bölümlerini tanıtırken aynı zamanda okuyucuya vaatlerini sıralıyor. Önsözün ilk sayfaları erken modern Avrupa askeri tarihinin gelişimi ve askeri devrim kuramının kısa bir takdimine ayrılmış; Osmanlı askeri yapısının Yeniçağ’daki gelişim çizgisi, yazarın yaklaşımına göre, henüz yeterince ele alınmamış olmakla beraber batılı hasımlarınıninkiyle aşağı yukarı aynı yoldan ilerliyor. Çalışma, Osmanlıların 16-17. yüzyıllarda kale cenginde sergiledikleri ince işçilik ve bariz başarının Osmanlı askerî deneyimini modern tarih çalışmalarında hak ettiği yere yerleştirilmesi yönünde atılan önemli bir adım. Yeri gelmişken, meslekten okuyucuları bir hususta uyarmakta yarar var. K. Şakul, Yeni Askerî Tarihçiliği Türkiye’de tanıtan öncü isimler arasında olsa bile, *Yedi Başlı Ejderin Fendi* bu yaklaşıma özgü usulleri ancak kısmen takip etmektedir. Daha açık tabirlerle konuşmak icap ederse, askerî tecrübe ve hadiselere dair yukarıdan aşağıya, kurmay gözüyle yazılan resmî sefer anlatıları yerine odağa, savaşçı kitlelerin insanî yaşantıları, ordu lojistiği, ordugâhın tanzim ve yönetimi, asker ve kumanda heyeti arasındaki ilişkiler, savaşın sivil halk üzerindeki etkilerini koyan bir tarihçilik, kitapta kendine ancak döneme ait anlatı kaynaklarının elverdiği ölçüde yer bulabilmektedir. Kaynakçadan hemen fark edileceği üzere, kitabın bulguları bir arşiv araştırmasına

1 Kahraman Şakul, *Uyvar Kuşatması 1663* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021); Kahraman Şakul, *Kamanıçe Kuşatması 1672* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021).

dayanmıyor; metin en baştan son sayfaya kadar muazzam çeşitlilikteki yerli ve yabancı anlatı kaynağının mukayeseli incelemesinden damıtılan bilgilerle örülmüş. Bu, 1683'te (ve kitaba bakılırsa öncesi ve sonrasında) yaşanan askerî olayların yapısal ve bütüncül bir tahlilinin önünde esaslı bir engel olarak duruyor. Ama zaten yazarın böyle bir iddiası da yok. Dolayısıyla genel olarak 1683-1699 Osmanlı-Kutsal İttifak Savaşı ve özel olarak 1683 Viyana kuşatmasına dair yapılabilecek şeyler hâlâ var.

Buna karşın *anlatının diriltilmesi*, başka bir deyişle, çalışmanın esas itibarıyla muasır anlatı kaynaklarının taranmasına dayanan bir metin inşası oluşu, kitabın kapsam ve derinliğini belirleyip yazarın Önsöz'de dile getirdiği çerçeveyi mükemmelen temsil ediyor denilebilir. K. Şakul, bu amaçla hikâyenin en başına dönerek Köprülü dış siyaseti ve 17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı diplomasisi anlatarak işe başlıyor ("Savaşa Giden Yol", s. 21-68). Burada ele alınan fetihçi zihniyet bahsi, Osmanlı siyasi elitleri arasında Osmanlı askerî gücünü sınır boylarına yollamak isteyenlerin kamuoyuna yönelik argümanlarını, ikna çabalarını, sultanı etkileme hamlelerini ve bunun karşısında yer alan Osmanlı ricalinin örtük itirazlarını öğrenmek açısından epeyce aydınlatıcı.

"Yenilginin Sebepleri" (s. 69-130) başlığını taşıyan ikinci bölüm, her çeşit tarih meraklısının asırlardır sorageldiği klasikleşmiş soruları ele almasına rağmen Osmanlı vakayinameleri ve yabancı anlatı kaynakların derinlemesine kullanımını sayesinde 17. yüzyıl sonu Osmanlı sosyopolitiğinin nitelikli bir tahliline dönüşmüş. Burada Osmanlı kalem erbabının Viyana hezimetini etrafında yürüttükleri Fikri tartışmalara dair metinleri ne denli ustalıkla inşa ettiklerini görmek hayret verici.

Mevzu Kara Mustafa Paşa'nın atılған dış siyaseti ve Viyana'da başlayan yenilgiler silsilesine geldiğinde 17-18. yüzyıl Osmanlı müelliflerinin sözü dönüp dolaşıp Allah'ın gazabına (kitapta ve onların eserlerinde geçtiği haliyle *gazabullah*) getirmeleri dikkat çekiyor. K. Şakul, Osmanlı fikir erbabının bu kavrama ithafen geliştirdiği suçlamaları iki ayrı bahiste, Osmanlı askerinin sivil halk üzerindeki zulmü ve Osmanlı yönetici ricalinin devletlerarası ilişkiler bağlamında ahde vefasızlık etmeleri örneklerinde ele alıyor. Bu sayfalar, Osmanlı siyaset sahnesinin tek kutuplu, en tepeden kayıtsız şartsız yönetilen bir yer olmadığını, kamuoyunu etkileyen güç odaklarının birbirleriyle çetin fikir ayrılıklarına düşebildiklerini gösteren, bu haliyle Osmanlı karar alma mekanizmasına dair bildiklerimizi gözden geçirmemize yardımcı olan özgün bir bölüm oluşturuyor.

Yedi Başlı Ejderin Fendi, Türkçe'de II. Viyana kuşatması üzerine yazılmış en kapsamlı monografi. Kitabın üçüncü ("Hasımlar Sahaya İniyor", s. 131-210), dördüncü ("Kuşatma", s. 211-353) ve beşinci ("Alaman Dağı Muharebesi", s. 355-434) bölümleri klasik anlatı örgüsünü takip ederek Osmanlı kuşatma ordusu ve 1683'teki askerî harekâta katılan batılı kuvvetlerin hattı hareketini sabır isteyen bir titizlikle sıralıyor. Kitabın en başından beri hâkim olan formal ama sade dil, özellikle bu bölümlerde okuyucunun işine yarayacak bir akışkanlık sağlıyor. Ne de olsa, genel okuyucu kitlesine hitap etmesine rağmen akademik araştırma tekniklerinden ödün vermeyen bir kitapla karşı karşıyayız. Kimi hallerde insanı usandıracak denli farklılaşmış çatallanan tarihi rivayetler K. Şakul'un sayfalarında itinayla bir araya getirilmiş. Akademik bir çalışmanın geniş bir kitleye anlaşılır bir sadelikte takdimi için gösterilen çaba takdire değer. Bu manada yazar tarihle ilişkisi meslekî düzeyde olmaktan ziyade geçmişin bilgisine tutkun heveslilerin oldum olası merak ettikleri meseleleri kitabına

almaktan çekinmeyerek giriştiği işin yükünü layıkıyla omuzlanmış. Bununla birlikte, nihai bir hüküm vermek ne kadar zor olsa da, yazarın bu tür bahislerde, -mesela İbrahim Paşa'nın idamı, Murad Giray'ın ihaneti, Tököli Imre'nin ikircikli tutumu vs.- tarihî kaynakların baş döndüren iddialarının yanında mühür sahibi sıfatıyla bizzat kendisinin daha açık bir söz söylemesi iyi olurdu.

1683'te Viyana kentinin Osmanlı birliklerince nasıl kuşatıldığı ve muhasaranın hangi aşamalardan geçtiğine dair yazılanlar, kitabın içerik ve anlatım bakımından en özgün taraflarından birini temsil ediyor. K. Şakul, burada en azından iki hususu okuyucusuna geçirmiş görünüyor. İlkin, bu bölümde (ve esasen seferin kronolojik öyküsüne ayrılmış üç, dört ve beşinci bölümlerinde) aktarılan bilgiler, kronolojik bir anlatım üslubuyla geleneksel bir örgü içine yerleştirilse de anlatının Kara Mustafa Paşa'nın otağından uzaklaşıp metrislerde hizmet eden çilekeş neferlere yaklaştığı kısımlar, Osmanlı savaşçısının dünyasıyla özdeşlik kurabildiğimiz kıymetli anlara dönüşüyor. Bir sefer monografisinde daha fazlasını beklemek haksızlık olabilir ama Osmanlı askerî tarihçiliğinin muharip birlikleri ve geri hizmet kıtalarını merkeze alan, savaşın insan ve insanlık üzerindeki etkisine dikkat kesilen, aylarca bir diyardan diğerine yer değiştiren ordugâhtaki insan yaşantılarını günümüze taşıyan çalışmalara muhtaç olduğu aşikâr. *Yedi Başlı Ejderin Fendi*, dikkatli okuyucuya bu açılardan bolca örnek sunuyor. Erken modern ordularda, bu arada Kara Mustafa Paşa'nın Viyana'ya kadar götürdüğü Osmanlı ordusunda da komuta heyetinin hükmünü ancak bir yere kadar geçirebilmesi, o günlerden bu yana ordu disiplini ve asker talimi gibi hususlarda dünyada ne denli büyük bir değişim yaşandığını gösteriyor. Keza, K. Şakul'un ferasetle uyardığı gibi, Osmanlı olsun, hasım güçler olsun, askerî proleterleşme çağı öncesi orduları hakkında hayalperestliğe kapılmanın, onlardan teknik anlamda yapamayacakları şeyleri beklemenin yersizliği de.

Kitap kısmen Osmanlı siyaset tarihine dönerek sonlanıyor ("Kuşatma Sonrasındaki Gelişmeler: Avcıyken Av Olmak", s. 436-526). Pek merak edilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın katli ve idam etrafında yürütülen tartışmalar bu bölümün konusu. Popüler imgelemlerde fazlasıyla yer eden bu bahis bir yana (Kara Mustafa'nın akıbetinin böylesi bir kitapta ele alınacağını aşağı yukarı herkes tahmin etmiştir), *Yedi Başlı Ejderin Fendi*'nin tarihçiliğimize gözden kaçırılmaması gereken en önemli katkısı kitabın sayfalarını süsleyen muazzam sayıda görsel ve canlandırmalar. K. Şakul'un 17. yüzyıl Osmanlı kuşatma savaşları hakkında bir proje yürüttüğüne değinmiştim. Projenin takdir edilesi çıktılarından biri, yazılı kaynaklar yanında ilgili görsel malzemenin de kullanılmasıyla orduların yürüyüş hatları, çatışmaların seyri, kalelerin mimarî özellikleri ve kuşatma safhalarının berrak bir açıklıkla resmedilebilmesi ve bu tür malzemenin önemi ve kullanımını ortaya koymasındır. Kitap bu yönüyle çok zengin bir görsel malzemeyle donatılmıştır; kitabın sonuna eklenen müstakil Görseller Kaynakçası (s. 454-552) buna delildir. Hâsılı kelam, *Yedi Başlı Ejderin Fendi*, Osmanlı askerî tarihçiliğinin seçkin isimlerinden birinin kaleminden çıkmış, yerli ve yabancı kaynakların dengeli kullanımına dayanan, muharebeyi görselleştirmesiyle özgünlük kazanan sıkı bir sefer monografisi.